

WIJZER

32.02

MAGAZINE VAN DE VLAAMSE ONDERWIJSRAAD

Toekomst onderwijsbeleid

4

Financiering
volwassenen-
onderwijs

6

Voor elk
kind een
sterke start

8

Deeltijds
kunstonderwijs,
5 jaar na decreet

EDITO

Ambitie voor het onderwijs van nu en van morgen

Nog een dikke maand en we schuiven met zijn allen weer aan bij ons vertrouwde stembureau, hopelijk onder een stralende zon. Veel verschillende gevoelens zullen daarbij opborrelen. Frustratie en verontwaardiging misschien, maar hopelijk ook **hoop en geloof in de toekomst**. Ik maak me sterk dat u, beste lezer, daarbij ook denkt aan hoe ons onderwijs de komende vijf jaar moet evolueren. Hoe anders zal mijn job eruitzien als leraar, leerlingbegeleider of directeur? In wat voor school kom ik terecht als scholier, student of cursist? Welk onderwijspad zullen mijn kinderen de komende jaren kunnen bewandelen?

De Vlaamse Onderwijsraad kijkt vol verwachting uit naar het onderwijs van de toekomst. In onze Agenda voor het Onderwijsbeleid zetten we de lijnen uit. We hebben daarbij niet voor de gemakkelijkste weg gekozen. U zult in onze agenda geen *quick wins*, met lucht gevulde ballonnetjes of makkelijke ideeën vinden. Wel **een toekomstbeeld van hoe ons onderwijs er moet uitzien na 2030**. Inderdaad, we kijken daarvoor al verder dan de volgende Vlaamse regering.

Wij hopen dat de volgende onderwijsminister even ver vooruit durft te kijken. Structurele maatregelen die we nu nemen, zullen niet volgende week of volgende maand impact hebben in de klas, maar wel nog lang doorwerken. De Vlaamse Onderwijsraad vindt kwaliteit heel belangrijk. De lat moet hoog liggen, maar maak ze ook breed en lang genoeg. Wij willen die lat hoog leggen voor **leerprestaties**, maar ook voor de **persoonlijke en sociale ontwikkeling** van onze jeugd. Onderwijs moet jongeren niet alleen vullen met kennis, maar hen ook opvoeden tot mondige, kritische burgers, met ambitie en een warm hart voor de wereld waarin ze leven. Laten we de lat voor al die domeinen hoog genoeg leggen.

Daarom ben ik zo trots op de **fundamenten voor onderwijs aan jonge kinderen** die u in deze Wijzer terugvindt. Samen met onze krachtlijnen voor het basisonderwijs tonen ze heel concreet hoe breed onze ambitie is voor het onderwijs. Tegelijk kijken we ook buiten het leerplichtonderwijs. Lees er het interview maar op na met twee directeurs uit het deeltijds kunstonderwijs. Hun **passie en ambitie** vinden we terug in alle geledingen van ons Vlaamse onderwijs. Dat zie ik elke dag in mijn contacten met jongeren, leraren en ouders. Daarom zullen hoop en geloof bij mij primeren wanneer ik op 9 juni het stemhokje binnenstap. Ik hoop voor u van harte hetzelfde.

Leen Van Heurck,
algemeen secretaris Vlaamse Onderwijsraad

Lees Wijzer online

KORT

Actuele boeken over onderwijs(beleid)

Op zoek naar inspiratie voor onderwijsbeleid van nu en voor de toekomst? Deze drie boeken uit onze eigen catalogus zullen je alvast inspireren en prikkelen.

De toekomst van het onderwijs aan jonge kinderen

Kleuteronderwijs staat de jongste jaren bovenaan de maatschappelijke agenda en vaak ook in het brandpunt van de actualiteit. De Vlor bracht een aantal eminente onderwijsdeskundigen samen voor deze strategische verkenning van het Onderwijs aan jonge kinderen tussen 2,5 en 8 jaar. Op basis van kennis, inzichten en analyses van bestaand onderzoek schetsen ze uitdagingen en pistes voor de toekomst met 2030 in het vizier.

Zonder wrijving geen glans

Omgaan met verschillen tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen (en hun ouders) en leraren, de plaats van levensbeschouwing en zingeving in onderwijs, burgerschapsvorming en omgaan met radicalisering. *Zonder wrijving geen glans* zoekt wetenschappelijk onderbouwde antwoorden hierop en bevat een handige praktijkwijzer op basis van realistische voorbeelden.

Spots op onderwijs

Dit boek is een gids voor toekomstig onderwijsbeleid en biedt handvaten om genuanceerd naar onderwijs te kijken. Drie basisvragen staan centraal. Hoe en vanuit welk perspectief kijken onderzoekers naar onderwijs? Hoe kun je omgaan met verschillen tussen lerenden vanuit die verschillende perspectieven? Wat is de topprioriteit voor het onderwijs de komende jaren? Het boek kwam uit in 2019, maar is nog brandend actueel.

Een toekomst voor ambitieus en kwaliteitsvol onderwijs voor iedereen

Agenda voor het onderwijsbeleid 2024-2029

Ambitieus en kwaliteitsvol onderwijs voor elke lerende. Dat is de centrale doelstelling die de Vlaamse Onderwijsraad naar voor schuift voor de volgende Vlaamse regering. Dat vraagt beleid met een perspectief op de lange termijn, dat verder kijkt dan de volgende Vlaamse regering, en met een sterke focus op kwaliteit.

Daarvoor schuift de Vlaamse Onderwijsraad drie prioritaire uitdagingen naar voor. Die kunnen niet in een legislatuur opgelost worden, maar we willen in de komende vijf jaar wel een stevig fundament leggen om die gezamenlijk aan te pakken.

‘De Vlaamse Onderwijsraad kijkt al verder dan de volgende Vlaamse regering.’

Onderwijs met engagement voor diversiteit en inclusie

- Geef alle lerenden, en in het bijzonder lerenden in een kwetsbare situatie, maximaal toegang tot het onderwijstraject dat ze zelf kiezen op basis van hun interesses en talenten.
- Erken kwetsbaarheid en de nood aan emancipatie vanuit het beleid, zonder stigmatisering.
- Werk in overleg met de onderwijspartners in de Vlor een globaal en haalbaar plan voor inclusie uit en stem dat af met andere beleidsdomeinen.
- Geef in dat plan de zorg en ondersteuning op elk niveau een boost.
- Neem maatregelen om te komen tot meer diverse teams van onderwijsprofessionals.

Aandacht voor mentaal welzijn

- Werk een informatiecampagne uit om in elke onderwijsinstelling te komen tot een zichtbaar beleid rond (mentaal) welzijn.
- Maak van een verbindend klimaat in elke onderwijsinstelling een beleidsprioriteit.
- Investeer in infrastructuur als veilige en stimulerende leer- en werkomgeving.

Kwaliteitsvol onderwijs door sterke onderwijsprofessionals

- Kom tot een loopbaanpact voor alle onderwijsprofessionals.
- Maak van professionalisering een structureel onderdeel van de opdracht van de leraar. Voorzie daarvoor voldoende tijd en ruimte.
- Versterk de lerarenopleidingen zodat ze het fundament blijven voor de vorming van elke leraar.

Beleed dat op lange termijn impact wil hebben op de kwaliteit van het onderwijs, heeft afstemming en draagvlak nodig bij de partners die het onderwijs realiseren. Daarom is er nood aan **een structurele en versterkte samenwerking tussen de overheid en de onderwijsgemeenschap** in de voorbereiding van onderwijsbeleid. De Vlor engageert zich om daaraan bij te dragen en zo zijn opdracht als strategische adviesraad waar te maken.

**‘Het volwassenen-
onderwijs wil zijn aanbod
verder uitbouwen om de
Vlaamse doelstelling van
60% levenslang leren
te ondersteunen.’**

Opleidingen worden intensiever en cursisten worden diverser in volwassenenonderwijs

Het volwassenenonderwijs, met de centra voor basiseducatie (cbe) en centra voor volwassenenonderwijs (cvo), is de voorbije 10 jaar ingrijpend veranderd. De opleidingen zijn veel meer gericht op intensieve kwalificatiegerichte opleidingen, terwijl de groep cursisten in snel tempo diversifieert. Dat blijkt uit cijfers die de Vlaamse Onderwijsraad verzamelde. In een advies vraagt de raad dat de financiering van het volwassenenonderwijs beter beantwoordt aan die evoluties. Onder andere voor infrastructuur is er duidelijk nood aan extra financiering. Tegelijk kunnen minder tijdelijke en meer structurele financiering de planlast verminderen en de ruimte creëren om beleid op lange termijn te voeren.

De groei in het volwassenenonderwijs manifesteert zich niet in het aantal mensen dat er les volgt, wel in het aantal inschrijvingen per module. In de basiseducatie steeg dat cijfer

van 90.622 naar 140.753, en in het secundair volwassenenonderwijs van 736.034 naar 806.943. Het aantal cursisten bleef stabiel in basiseducatie op ruim 35.000 en daalde bij de cvo's zelfs van 267.385 naar 230.265. Minder cursisten schrijven zich dus in voor meer modules, wat wijst op intensievere leertrajecten.

Als we kijken naar specifieke opleidingen, zien we een sterke stijging voor opleidingen Nederlands als tweede taal (NT2), zowel in basiseducatie als in secundair volwassenenonderwijs. Het profiel van de cursist is de voorbije 10 jaar veel diverser geworden. Het aandeel niet-Belgen steeg van 27,55% naar 42,59%. Qua leeftijd zien we de sterkste stijging bij jonge cursisten onder de 20 jaar, van 4,13 naar 6,43%, of van 16.000 naar 23.000. Die trend wijst op een toenemend gebruik van volwassenenonderwijs als een tweede kans om een diploma of een beroepskwalificatie te behalen.

Het meer diverse en kwetsbaardere profiel doet de nood aan zorg en begeleiding toenemen, toonde de Vlaamse Onderwijsraad vorig jaar al aan in een advies.

Er is een nijpend tekort aan betaalbare infrastructuur, zeker voor dagtrajecten. Volwassenenonderwijs staat al lang niet meer gelijk aan avondles. Het aantal lessen voor 17u steeg van 51,76% naar 65%. 2 op 3 lessen vinden dus plaats overdag. Er is daarom een groeiende behoefte aan (eigen) infrastructuur die overdag beschikbaar is. Infrastructuur die grote investeringen vraagt om die te kopen of te huren.

De Vlaamse Onderwijsraad besluit uit die evoluties dat bijkomende investeringen in het volwassenenonderwijs nodig zijn. Zo kan het zijn opleidingsaanbod verder uitbouwen om de Vlaamse doelstelling van 60% levenslang leren te ondersteunen.

Vijf fundamenteën voor het onderwijs aan jonge kinderen

Voor elk kind een sterke start

Het onderwijs aan jonge kinderen (2,5 tot 8 jaar) krijgt steeds meer aandacht, van het beleid en van de brede publieke opinie. En terecht. Kwaliteitsvol onderwijs aan jonge kinderen heeft een grote impact op de sociale, fysieke en cognitieve ontwikkeling van jonge kinderen en op hun latere schoolloopbaan. Investeren in onderwijs aan jonge kinderen is investeren in de toekomst en komt de hele maatschappij ten goede. Voor het onderwijs van de toekomst formuleerde de Vlaamse Onderwijsraad **vijf fundamenteën**:

- 1 — Onderwijs aan jonge kinderen verzekert een brede toegang
- 2 — Onderwijs aan jonge kinderen integreert leren, zorgen en spelen
- 3 — Onderwijs aan jonge kinderen bevat warme en zachte overgangen
- 4 — Onderwijs aan jonge kinderen biedt een krachtige taalleeromgeving
- 5 — Onderwijs aan jonge kinderen zet wederkerig partnerschap tussen school en ouders centraal

Deze fundamenteën kwamen tot stand na een strategische verkenning waarin de Vlaamse Onderwijsraad in dialoog ging met een diverse groep onderzoekers (zie ook blz. 3).

Lees ook de interviews op p. 6-7 met onderzoeker Ruud Lelieur van UAntwerpen en zorgleerkracht Anne Vanderhaegen van het Sint-Janscollege in Gent.

Overige recente adviezen

• Programmaties

- Bijkomende onderwijsbevoegdheid deeltijds kunstonderwijs
- Duaal leren in het gewoon secundair onderwijs
- Oprichting van een nieuwe school, een nieuwe opleidingsvorm of een nieuw type in het buitengewoon secundair onderwijs
- Duale opleidingen, opleidingsvorm 3 buitengewoon secundair onderwijs
- Niet-duale opleidingen, opleidingsvorm 3 buitengewoon secundair onderwijs
- Nichebasisopties eerste graad en niet-duale opleidingen tweede en derde graad in het secundair onderwijs

• Themazetting 2024 voor het Onderwijskundig Beleids- en Praktijkgericht Wetenschappelijk Onderzoek

Download of bestel de poster via vlor.be

Lees Wijzer online

Inspiratie voor een sterk basisonderwijs

Onze basisscholen staan centraal in het leven van kinderen, ouders en onderwijspersoneel. Over welke troeven beschikt het Vlaamse basisonderwijs om actuele uitdagingen aan te gaan? Op die vraag zochten we een antwoord met bijdragen van onderzoekers en prikkelende praktijkvoorbeelden tijdens een inspiratiedag over het basisonderwijs. Onderzoeker **Ruud Lelieur** (UAntwerpen) en **Anne Vanderhaeghen**, zorgleerkracht op het Sint-Janscollege basisschool Visitatie in Gent, waren te gast en geven een hoopvolle blik op de toekomst.

“Vertrouwen koppelen aan hoge verwachtingen voor elk kind”

Ambitieuze leerprestaties en gelijke kansen worden in het maatschappelijk debat over onderwijs vaak in de weegschaal gelegd. Ruud Lelieur zet daar het academisch optimisme tegenover. “Gelijke kansen kunnen wel degelijk hand in hand gaan met hoge verwachtingen, voor elk kind, ongeacht de thuissituatie.”

Academisch optimisme bundelt drie kernbegrippen: academische gerichtheid, vertrouwen en doelmatigheid. “Drie theoretische begrippen, maar die je heel concreet kunt vertalen in de klascontext, ook in het basisonderwijs. Onderzoek toont aan dat academisch optimisme leerlingen beter doet presteren. Ik vond het heel mooi om te zien hoe de praktijkvoorbeelden op de inspiratiedag aantoonde dat dit vandaag al mogelijk is en ook effectief gebeurt.”

Academische gerichtheid verwijst naar de focus op leren. “Ik zag op de inspiratiedag verschillende scholen die heel ambitieus aan de slag gaan rond bijvoorbeeld taal, rekenen of vakoverschrijdende projecten. Leraren vertrekken vanuit hoge en positieve verwachtingen om een verschil te maken. Ze laten zich niet beperken door thuistaal of sociale context. Als dat toch een hinderende rol blijkt te spelen, gaan ze breder kijken. Hoe kunnen we hiermee aan de slag en waar zit potentieel om stappen vooruit te zetten? Hoe kunnen we alle leerlingen uitdagen?”

Vertrouwen gaat over de bereidheid je kwetsbaar op te stellen naar leerlingen en ouders toe, vanuit de overtuiging dat zij daar positief op zullen reageren. Het gaat ook over het vertrouwen in motivatie en ambitie van ouders en leerlingen om samen een ambitieus leertraject uit te tekenen. “Dat contact met ouders en hun betrokkenheid is heel belangrijk. Je moet hen echt als partner aanspreken en zich welkom laten voelen. Basisscholen hebben daarbij het voordeel dat ouders sowieso meer contact hebben doorheen het schooljaar. Ik vond het heel verrijkend hoe de Vierdewereldgroep Mensen voor Mensen in Aalst daar een hele spelmethodiek rond uitgewerkt had voor scholen.”

Gevoelens van doelmatigheid bij leraren slaat op de overtuiging succesvol te zijn in wat je onderneemt, geloven dat wat je doet een verschil kan maken. Benoem die succeservaringen en breng ze in kaart. “Dat is uiteraard belangrijk voor de leerlingen, maar ook voor de leraren. Hier is ook een belangrijke rol weggelegd voor directies. Erken wat minder goed loopt maar benoem zeker ook uitdrukkelijk de successen. Dat creëert schoolteams met een sterk zelfvertrouwen waar veel kennis gedeeld wordt.”

‘Gelijke kansen kunnen wel degelijk hand in hand gaan met hoge verwachtingen.’

Ruud Lelieur © Bram Tack

‘Rijke interactie in de thuistaal zal kinderen ook helpen om sneller Nederlands te leren.’

Hoe moeten scholen nu aan de slag met het academisch optimisme? “Het is vooral een kader dat scholen helpt om de juiste keuzes te maken. Hoe zorg ik dat mijn leraren elkaar versterken? Hoe krijg je ouders mee als partner in het leerproces? En hoe creëren we ambitieuze doelen voor alle leerlingen? Vanuit het academisch optimisme kun je daar antwoorden op vinden in je eigen schoolcontext.

“Taal is de sleutel tot andere kennis en vaardigheden”

In het Sint-Janscollege basisschool Visitatie trokken ze lessen uit de KOALA-toets. “We stelden vast dat verhaalbegrip moeilijk liep”, legt zorgleerkracht en beleidsondersteuner Anne Vanderhaegen uit. “Via Expeditie Taal, in samenwerking met Odisee, en Kleine Kinderen Grote Kansen, waarvoor we samenwerkten met Arteveldehogeschool, kwamen we uit bij onze voorleesstrategie.

Voorlezen gebeurde al systematisch. “Elke dag boden we een nieuw verhaal aan. De woordenschat bleef te weinig hangen, zo bleek. Nu werken we meerdere weken rond hetzelfde verhaal. We gebruiken verschillende verteltechnieken en herhalen veel woorden, ook moeilijke woorden, zodat die goed geautomatiseerd worden.”

Over de KOALA-toets als instrument om aan onderwijskwaliteit te werken, is Anne enthousiast. “Dat is voor ons belangrijk geweest om precies te detecteren waar we voor onze kleuters vooruitgang konden boeken. Het is jammer dat de test soms als een sanctioneringsinstrument voorgesteld wordt. De toets dient om de luistervaardigheid en taalvaardigheid van kinderen in kaart te brengen. Het resultaat bekijken we altijd in een bredere context. Is er effectief een probleem van taalvaardigheid of gaat het om achterliggende oorzaken, zoals een beperkte focus, beperkte executieve functies, ... Wij zullen de toets nooit gebruiken om ouders tot de orde te roepen of om kinderen de toegang tot de lagere school te ontzeggen. Daar passen wij voor. Integendeel, het is net een heel waardevol instrument om kleuters te remediëren zodat ze goed voorbereid aan het lager onderwijs kunnen beginnen.”

Het Sint-Janscollege is een diverse school met een groot aandeel kinderen van Turkse en Bulgaarse origine. “Daarom differentiëren we, niet in de leerstof die ze aangeboden krijgen, wel in de manier waarop. Kinderen kunnen bijvoorbeeld preteaching krijgen als extra voorbereiding.”

Thuistaal wordt op het Sint-Janscollege niet in het verdomhoekje geplaatst. “Dat werkt contraproductief, zeker bij de jongste kleuters, die nog maar een beperkte woordenschat hebben, ook in het Nederlands. Als we hen zouden verbieden om op school thuistaal te gebruiken, dan zullen ze misschien helemaal niets meer durven zeggen en dreig je spreekangst te ontwikkelen. We bieden heel actief en voortdurend Nederlandse taal en woordenschat aan, maar dat betekent niet dat thuistaal iets is om negatief naar te kijken. We hebben duidelijke afspraken volgens een vast kader over het gebruik van thuistaal. Dat is een belangrijke meerwaarde in het leer- en groeiproces.”

Dat geldt ook voor de ouders. “We hebben liever dat ouders in hun thuistaal veel interactie met hun kinderen hebben, dan dat ze zich verplicht zouden voelen om in gebrekkig Nederlands met hen te communiceren. Rijke interactie in de thuistaal zal kinderen ook helpen om sneller Nederlands te leren. We nemen ouders wel actief mee in het leertraject van hun kinderen. Dat geeft ons ook een beter zicht op de thuiscontext.”

“Taal is de sleutel tot alles. Als ze aan de lagere school beginnen met onvoldoende basiskennis Nederlands, zullen ze bijvoorbeeld ook wiskundige begrippen moeilijk vatten, of instructies om te leren schrijven. In die zin hebben kleuterscholen een enorme impact op de latere schoolcarrière van kinderen.”

Lees Wijzer online

“Onze deuren staan open voor elke leerling, met elke achtergrond.”

Deeltijds kunstonderwijs, 5 jaar na het decreet

IN DE
KIJKER

Ruim 5 jaar geleden werd het decreet deeltijds kunstonderwijs boven de doopvont gehouden, met grote ambities. Het deeltijds kunstonderwijs zou een volwaardige plaats krijgen in het onderwijslandschap. 5 jaar later maakt de Vlaamse Onderwijsraad de balans op, met een advies én een dubbelinterview met directeurs **Stijn Hanssens** van de Kunstacademie in Halle en **Koen De Roovere** van Academie Noord in Brasschaat. “Het decreet blijkt zeker een grote stap vooruit, maar er blijven nog uitdagingen.”

Het decreet betekende het einde van een algemene programmatiestop. “En dat was voor ons heel belangrijk”, benadrukt Koen. “We hebben een stuk meer vrijheid gekregen om nieuwe opleidingen op te starten. Daardoor kunnen we veel meer inspelen op vragen van leerlingen, die soms heel lokaal kunnen leven. We kunnen nu bijvoorbeeld een individueel artistiek traject aanbieden. Leerlingen die schilderkunst volgen, kunnen ook andere disciplines verkennen als dat past bij hun interesses en de richting die ze uit willen als kunstenaar.”

Koen De Roovere en Stijn Hanssens © Heye Pyraert

Stijn beaamt dat. “Wij kunnen nu meer opties aanbieden in onze dansafdeling, zoals urban dance. Of we kunnen inspelen op leerbehoeftes die soms heel lokaal spelen. Zo zijn wij gestart met een opleiding altviool. Toch kunnen we hier nog stappen vooruit zetten. De zogenaamde programmatie- en rationalisatienormen leggen een minimum aantal leerlingen op voor opleidingen. Die normen liggen te hoog, zeker voor academies met veel verschillende vestigingen. Men kijkt naar het gemiddelde aantal leerlingen, waardoor de lat hoger ligt naarmate je op meer locaties aanwezig bent. Die lokale verankering is nu net nodig om de drempel richting academies te verlagen.”

Die drempel blijkt nog te hoog voor een aantal doelgroepen, zoals mensen met een beperkt budget, met een migratieachtergrond of met specifieke

noden. “We moeten daar eerlijk in zijn”, zegt Koen. “We bereiken vooral witte mensen uit de middenklasse. Nochtans willen we onze deuren zo breed mogelijk open zetten, maar we hebben vaak geen zicht op specifieke noden als leerlingen zich inschrijven. Soms blijkt na verloop van tijd uit hun gedrag of soms uit het werk dat ze maken, dat er toch dingen spelen waar we verder moeten kijken. Om dergelijke problemen sneller te detecteren, zouden we graag samenwerken met het clb, maar momenteel maakt de wetgeving het ons op dat vlak te moeilijk.”

“Het ligt niet aan onze bereidheid om die groepen op te nemen”, benadrukt Stijn. “Deeltijds kunstonderwijs kan een grote meerwaarde zijn voor hen. Hier kunnen ze talenten ontdekken die minder schools zijn. Dat kan veel betekenen voor hun eigenwaarde,

hun zelfvertrouwen en hun motivatie, wat dan weer een positief effect kan hebben op hun schoolse leertraject.”

Academies proberen nog op andere manieren deuren open te gooien. “We proberen ons echt in te bedden in het lokale culturele leven”, zegt Koen. “In 2026 start het Belgisch kampioenschap tijdrijden in Brasschaat, dus gaan we een heel traject doen rond Ai Weiwei, die vaak fietsen in zijn werk laat terugkomen.” “Dat geeft ons ook de mogelijkheid om minder vanzelfsprekende doelgroepen te bereiken, door samen te werken met lokale partners die die mensen wel al bereiken”, legt Stijn uit. “Wij werken bijvoorbeeld ook geregeld samen met het plaatselijke woonzorgcentrum. Dat levert een heel boeiende wisselwerking op, zowel voor de bewoners als voor onze leerlingen.”